

զարին՝ ուր եկեղեցի օրհնեցաք, Վանքամասնութիւններ կ'աւանդէ այս Սիրիլոյի մասին շնորհ Վիք. Ասորոյն ժամանակագրութեան իւր հայերէն թարգմանութեան մէջ (տպ. Եղմ. 1870, էջ 54). «Եւ աստ էր տեսիլ, հարիւր իմաստասիրացն ի Հոռովմ, որք տեսին ի միում գիշերի զմի տեսիլ եւ թմն արեգակն, զոր Արիլէ (այսպէս) կ'ինչանաւ որ թագաւորաց եւ զվեցերորդն ի Քրիստոս մեկնեաց, որոյ ճառագայթն ծածկէր զայրս եւ ոչ մտանէր նման այրոցն»։ Այս վկայութիւնը կարճաւոր ձեւի մէջ կը գտնուի նաեւ Վարդանի քով (Վինետ. 1862, էջ 21). «Թաւուրս սորա հարիւր իմաստասէրք տեսին զմի տեսիլ ի միում գիշերի, եօթն արեւ դակն, գոր Սարիլէ կ'ին մեկնեաց ի վերայ եօթն դարոցն. եւ զվեցերորդն ի Քրիստոս մեկնեաց, որոյ ճառագայթն թագուցանէր զայլն»։ Այս տեղերէն ըստ բաւականին ակնհերձ է, թէ հոս հայերէն թարգմանութիւն մը ունինք, եւ թէ Մլք. Ասորոյն ժամանակագրութեան հայերէն թարգմանութեանն ի մէջ բերուած կողմը Մի. կայէլի ասորերէն ժամանակագրութեանն չէ, կարելի է հաստատել այնու, որ ասորերէն հրատարակութեան մէջ չի գտնուիր, եւ հետեւաբար հայ թարգմանչին յաւելուածներէն է, որուն ինչպէս Մի. Այրիվանեցոյ ծանօթ էր Ամլաւերականս հայերէն թարգմանութեամբ։ Սխալ է հետեւաբար այս վկայութեան վրայ յեցած Sackurti (Sibyllische Texte und Forschungen, p. 143 եւն) եւ ապա Bassetti (La gesesse de Sibylle, p. 5, 7 եւ 8) հաշտած եզրակացութիւնը Սիրիլոյի ասորերէն թարգմանութեան մասին»։

Եթէ յաջողի օր մը գտնել Միլիթարայ Այրիվանեցոց 1288ին օրինակած (Հմմտ. Հանդ. Ամն. 1907, էջ 213) շաւաբածոն յիշատակած անվաւերական մատնաներու, այն ատեն մեծ ծառայութիւն կրնայ մատուցանել հայ բնագրին վերականգնման Dr. J. Schleiferի գործս։

Հ. Ն. Ա.

1 Այս մասին տես մեր միլիթարայի շաւր. 1907. էջ 212—13. հեղինակը մեր ակնարկելով թարգմանած և «Վիլի քաղաք», Այրիվանք։

«Այրիվան Ազգագրական Ժողովուրդ» իրատարակութեամբ Ազգային մանրանի արեւելեան լեզուայ. Հատոր Է. 1. Ընդամենը ազգագրական յոդուաներ. 2. Այլտուրի պատմութիւն Թ. Լիպպերտի։ Մոսկուա 1908, 8°, էջ 221: Գրքն 1 րս.։

Բազմափաստակ հանգուցեալ Մ Էմին շատ գեղեցիկ ձեւնարկութեամբ անմահ հացուցած է Անուշը ապագայ ժամանակի համար, հինարկելով «Էմինեան ազգագրական ժողովածուն», որուն ցայտօր լոյս ընծայած հատորները կը գլին զիրար նիւթերու ճորտութեամբ եւ շահեկանութեամբ։ Աւաջիկայ գործս, այդ ժողովածոն է. հատորը իւր նախորդներու վրայ նորութիւն մը կը հանդիսանայ, ուր այս անգամ փոխանակ ժողովրդական բերանացի գրականութեան, որուն նուիրուած էին առաջին Ա—Բ. եւ Գ. 2 հատորները՝ կ'ամբողջութիւն ազգագրութեան գալափարն ու ստրանութիւնն բացատրող ընտիր յօդուածներ — թարգմանութիւնք մեծաւ մասամբ, որոնց մեծ կարեւորութիւնն յայտնի է, ցորչափ այս գրականութեան պակասութիւնը զգալի է։ Այս տեղ աւելորդ չենք համարիր թուել զանոց մի առ մի։

Ա. մասին մէջ ամբողջութեամբ են «Ընդ անուր ազգագրական յօդուածներ, 1. Է. Հարեթի բերքի «Ազգագրութիւնը», էջ 1—86, որուն նպատակն է գծել համառօտիւ ուսմանս սկիզբնաորութիւնն եւ պատմութիւնը Եւրոպայի մէջ, զոր կ'ամբողջացընէ ժողովածոն իսրայէլիցի Գր. խաւիթնոց սիրուն եւ ամբողջ ուրուագծով» 2. «Կիւթեր հայ ազգագրութեան պատմութեան» (էջ 87—58), ուր մատնացող կ'ըլլայ հայ ընթերցողին ուսմանս մշակութիւնը տոհմային գրականութեան մէջ եւ այն ամէն այրիւններն, որոնք մատչելի են հայերէն լեզուով։ Յաջորդ յօդուածներս. 3. Է. Հարեթի բերքի «Էմինեանական կրօնախօսութիւն» (էջ 59—74). 4. Ի. Անիլի «Գոյլըր» (էջ 75—86), 5. Ա. Պէլիլի «Թակոբ Գոհմմ», նրա դպրոցը եւ նրա քննադատները (էջ 87—124), ինչպէս կը ցուցնեն խորագիրը, կը պարզեն Նոյնպէս ազգագրութեան այլ եւ այլ կողմերը, ամէնն ալ թարգմանութիւնք բորգհառուի եւ Էմինեանի շաւրագիտական բառարաններէն իս. Յովհաննիսեանցի ձեռքով։

Ա. եւ ի մտադրութեան արժանի է Բ. մասն, որ ամբողջապէս հանրածանօթ Յ. Լիպպերտ գերմանացի ազգագրին «Այլտուրի պատմութեան» երկրորդ բաժնին, այսինքն՝ «Հասարակութեան» թարգմանութիւնն է Ա. Կարապետեանէ։ Մարդկային ընկերակառութեան

պատմական զարգացման մանրանկարն է զոր կը մատուցանէ ընթերցողին գերմանացի գիտնականը: Գիտական շրջահայեցողութիւնը, գաղափարաց պայծառութիւնը եւ նիւթին խոր հմուտութիւնը հեղինակին գեղեցիկ յատկութիւններն են, որոնք միացած նիւթին շահեկանութեանը հետ արտաքայլ կարգի հետաքրքրական կ'ընեն գրութիւնս, Թեպէտ եւ քիչ մը չափազանց նիւթականորէն (materialistisch) եւ ազատամտորէն (freidenkerisch) մեկնուած են մարդկային ընկերական ձեւերու զարգացման յառաջատուութիւնները (Entwicklungsprozess), սակայն իրեւ ազգագրական գործ արժանի է այն գովեստին, զոր յարգը թարգմանիչը կու տայ. «Այս տեղ ուշիմ ընթերցողն առաջ այնքան հետաքրքրի երեւոյթներ են պարզուում, այնպիսի լայն հորիզոններ են բացուում, որ նա կանմայ ձգտում է խորամուխ լինելու թէ ինչպէս նախնական կոյտուրական ժառանգութիւնից զուրկ մարդը իւր ապիկար դրութիւնից խարխալիւրով բարձրանում է կոյտուրի յոյնաման աստիճաններով շնայելով տարբեր գոտիների եւ աշխարհամասերի մէջ ապրելուն», Այս է մատնելս բովանդակութիւնը համառօտիք. ինչպէս ընթերցողը կը տեսնէ «Եմիեան ազգագրական ժողովածու»-ն սոյն հատորը թէ՛ նիւթը բազմապիտութեանը կողման է թէ՛ նորութեանը կողմանէ մեծապէս արժանի է ուշագրութեան եւ գնահատութեան: Կը բաղձանք որ յարգը խնամակալը վստահ սոյն հատորին յառաջ լինելիք արդեանց վստայ փութացընէ Ըրդ շատորին հրատարակութիւնը, որ յառաջարկին մէջ խոստացուածին համաձայն Յ. Լիպպերտի գործին Ա. եւ Գ. մասին թարգմանութիւնն պիտի ըլլայ:

Թարգմանութիւնը որչափ ալ յաջող կարելի է համարիլ, այսու հանդերձ ներուի մեղիքանի մը դիտողութիւն. բաղձալի էր, որ թարգմանիչք 1. խորշէին քիչ մը օտար բառերու յաճախ կիրառութենէ, մասնաւոր հոն, ուր շատ դիւրին էր հայերէն մը կերտել, աւելի դիւրահասկանալի հայ ընթերցողին. եւ 2. հայերէն նոր բառեր կերտած ժամանակ ուշագրութիւն զարձուած ըլլար հայերէնի հոգւոյն. վասն զի կը պատահիր հարուստ թուով բառերու, որոնք անհանդուրժելի կը հնչեն հայ ականջին: Բաղձալի էր մանաւանդ 3. որ հայերէն տառագարձութեան արդէն բարդ դժուարութեանց վստայ շարունակուէր նոր խնդիր մ'ալ՝ ուի եւ ոյի խնդիրը. հատորիս մէջ նորաձեւու-

թեանք մը երոպական փափուկ լի տառագարձութիւնն կատարուած է նախընթաց յի մը մուծմամբ, այսպէս, Kultur, կը շրջուի ամեն անգամ «կոյտուր», որ օտարաբար է հայ ականջին եւ գրականութեան մէջ, Լաւագոյն էր ընդունուած «հնչիւնով» կոյտուրը, քանի որ ոչ միշտ հայերէն ոյի (ծոյւ եւն) կը հասարի երոպական Ալը. Ա. Մ.

A wetin Aharonean. Armenische Erzählungen: Daschawo, Der Blans, Im Gefängnis, Schicksalalauten, Ein Stück Brot, Chai, übersetzt von Agnès Fink (Hjandschesian. Leipzig, 16°, 106 Seiten | Universal-Bibliothek ԹԻԼ 5107) Գրին՝ 20 Pfennig.

Տիկին Ազնէս Գինկ-Գեանընցեան, ծանօթ այլուստ գրական գործունէութեանք հայ ուսման ասպարիզին մէջ, գովելի ձեռնարկութեանք մը կը փորձէ ծանօթացրնել երոպացոց ոց հայ հուշակար վկայատանին՝ Ա. Ա. հարոնեանի վէպիկներէն նմոյշներ գերմաներէն թարգմանութեանք: Առաջկայ հատորիկ, որ Universal-Bibliothek 5107 թիւ կը կաղմէ, կը բովանդակէ Զովն, Բուշն, Ջլարնու՛ր, Բուզէ Խուշի, Փլարը՛ Խոջր եւ Խոյր: Ա. Երոզ է ըսել որ յաջող է թարգմանիչն իր ձեռնարկութեանք մէջ: Յայտնելով մեր ուրախութիւնը Տիկին Գեանընցեանի՝ կը հրաւիրենք իր ուշագրութիւնը Ա. հարոնեանի ուրիշ՝ եւ ոչ լոց ալ երկերուն վրայ, մաղթելով որ սիրող ըլլայ այն սիրուն գաղափարին, որուն նուիրուած էին Armenische Bibliothek հրատարակողը: Գ. Ս.

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Զ

1. ԿՈՍՏԱՆԻՆԻ ԵՐԱՆՎԱՅՈՒՅՈՅ ՎԵՐԵԿՐՈՒՄԵՆԵՆ ԵՆՎԱՐՁԱՅ 8ԱՂ ԻՐԸ
2. Մ. Պրոսկուրան 1905ին հրատարակեց ի վնեծախկ «Կոստանդին Երզնկացի եւ իւր քերթուածները», ուր ամփոփուած էին կոստանդին ընծայուած 26 քերթուած:
- Ի. Գ. քերթուածի մասին կը գրէ Հրատարակիչը. «Սոյն Բ. օրինակը (Թ. 559 շեռ. Ս. Ղազարու Մատենագարանին) Այսօր ելնուողին կոստանդին կցած է (էջ 16) սա խորագրով ուրիշ քերթուած մը առանց հեղինակին